

Měnové právo

Finanční právo 3
přednáška

Struktura přednášky

1. Co je měnové právo? Jakou má pozici v systému práva finančního?
2. Právní úprava hotovostních peněz
3. Právní úprava bezhotovostních peněz
4. Právní aspekty eura

Finanční právo - členění

- Fiskální část

- Daňové právo
- Celní právo
- Rozpočtové právo
- Dotační právo

- Nefiskální část

- Veřejné bankovní právo
- Veřejné pojišťovnické právo
- Veřejné právo finančních trhů
- **Měnové právo**
- Devizové právo
- Puncovní právo
- Bilanční právo ?

Měnové právo – oblast regulace

- Do měnového práva řadíme právní normy upravující měnu, měnový systém
- Vymezuje zejm.
 - Peněžní jednotku
 - Formy platidel
 - Kompetence a pravidla emise
 - Pravidla nuceného oběhu měny
 - Platební styk
 - Nástroje k ochraně měny
 - Právní aspekty měnové politiky, atd.

Peníze vs. měna

- Měnou „„rozumíme onen druh peněz, který v jednotlivém státě ve smyslu právním za peníze platí““ (Bráf, 1888)
- Měna je „ druh peněz, který je v daném státě každý povinný přijímat jako platidlo, a který je současně i určitým kriteriálním nástrojem kvantifikace všech jevů a procesů probíhajících v národním hospodářství“ (Grůň, 1996)
- Měna jako zákonné platidlo (*legal tender, gesetzliches Zahlungsmittel*)

Peníze – základní funkce

- Penězi může být v obecné rovině vše, co je obecně přijímáno, jako prostředek směny (Mishkin, 2004)
- Základní funkce peněz:
 1. Prostředek směny
 2. Účetní jednotka
 3. Uchovatel hodnoty

Rozlišování

- Rozlišování peněz jako zákonného platidla (měny) dle různých kritérií:
 1. podle podoby
 2. podle emitenta
 3. podle krytí
 4. podle vnitřní hodnoty, atd.

Hotovost v ČR - emise

- Právní úprava zák. č. 6/1993 Sb. o ČNB
- Zejm. **§ 12 – 22 zákona o ČNB**
- *§ 12 Česká národní banka má výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i bankovky a mince pamětní*
- ČNB spravuje zásobu bankovek a mincí
- ČNB sjednává tisk a ražbu
- ČNB vyhláškami stanoví nominální hodnoty, platnost, vzhled, vydání od oběhu, atd.

Hotovost v ČR - oběh bankovek a mincí I

- Zák. č. 136/2011 Sb., o oběhu bankovek a mincí
- Vyhl. č. 274/2011 Sb., o provedení zákona o oběhu b. a m.
- Zákon zejm. upravuje
 - Oběh
 - Ochrana
 - Dohled
 - Přestupky

Hotovost v ČR - oběh

- Každý je povinen přijmout tuzemské bankovky a mince bez omezení, ledaže je oprávněn jejich příjem odmítnout
- Odmítnout lze např.:
 - 50 a více mincí
 - Neplatné bankovky a mince
 - Neroztříděné bankovky a mince

Hotovost v ČR - oběh

- Ten, kdo přijímá tuzemské bankovky nebo mince jako plnění vlastní pohledávky, nesmí za jejich přijetí požadovat úplatu
- Není-li dohodnuto jinak, přechází na příjemce převzetím hotovosti odpovědnost za správný počet a pravost
 - To neplatí, pokud příjemce neměl možnost si jejich správný počet a pravost zkontrolovat

Hotovost v ČR - oběh

- Bankovky nevhodné pro oběh
- Banky a směnárník nevrací zpět do oběhu tuzemské bankovky a mince nevhodné pro další oběh a předává je ČNB
- Fyzická osoba s výjimkou směnárníka vrací tuzemské bankovky a mince opotřebované oběhem a běžně poškozené zpět do oběhu
- ČNB a banky bezplatně vymění běžně poškozené tuzemské bankovky a mince za nepoškozené tuzemské bankovky a mince, jestliže jsou celé nebo se jedná o bankovky, jejichž celková plocha je větší než 50 %...

Hotovost v ČR - ochrana

- Každý může odmítnout přijetí bankovek nebo mincí, u kterých existuje důvodné podezření, že jsou padělané nebo pozměněné, ledaže je povinen je zadržet
- Směnárník a banky vždy zadrží, vyzve k prokázání totožnosti, předá ČNB
- Např. nezadržení padělaných bankovek směnárníkem či bankou je přestupkem

Hotovost v ČR - prováděcí vyhláška

- Způsoby balení bankovek a mincí
- Standardy zpracování bankovek a mincí
- Popis míry opotřebení
- Postup při zadržování bankovek a mincí
- Postup při výměně

Hotovost v ČR - trestné činy, příklady

- Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- § 233 Padělání peněz a pozměnění peněz
- **(1)** Kdo sobě nebo jinému opatří nebo přechovává padělané nebo pozměněné peníze nebo prvky peněz sloužící k ochraně proti jejich padělání, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.
- **(2)** Kdo padělá nebo pozmění peníze v úmyslu udat je jako pravé nebo platné anebo jako peníze vyšší hodnoty, nebo
- kdo padělané nebo pozměněné peníze udá jako pravé nebo platné anebo jako peníze vyšší hodnoty,
bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.

Hotovost v ČR - trestné činy

- Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- § 235 Udávání padělaných a pozměněných peněz
- Kdo padělané nebo pozměněné peníze, jimiž mu bylo placeno jako pravými, udá jako pravé, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Hotovost v ČR - trestné činy

- Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- § 239 Ohrožování oběhu tuzemských peněz
- **(1)** Kdo neoprávněně vyrobí nebo vydá náhražky tuzemských peněz, nebo
- kdo takové náhražky neoprávněně dává do oběhu,
- bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.
- **(2)** Stejně bude potrestán, kdo
- **a)** bez zákonného důvodu odmítá tuzemské peníze, nebo
- **b)** poškozují tuzemské peníze.

Vznik a zánik účetních (žirových) peněz

- Účetní peníze jsou představované účetními zůstatky na bankovních účtech
- Závazek banky, pohledávka vkladatele
- Při bankovním úvěru vznik nových účetních peněz

- odlišní „emitenti“, stejná kupní síla
- ovlivňování emise v rámci provádění měnové politiky

Rezervy (rezervní peníze)

- Rovněž forma účetních záznamů (*de facto* také účetní peníze)
- Emitent centrální banka
- Omezený přístup (pouze pro držitele rezervních účtů)

- Jaký je vztah rezervních účtů a mezibankovních plateb?
- Co jsou to tzv. povinné minimální rezervy?

Právní úprava bezhotovostních peněz

- Zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB
- Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
- Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech
- a další ...

Hotovost v eurozóně - vznik

- Maastrichtská smlouva (1992)
- Euro v bezhotovostní podobě od 1999
- Bankovky a mince od 2002
- Dne zákonné platidlo v 19 státech (státy eurozóny)
- Všechny státy EU se zavázaly euro přijmout kromě Spojeného království a Dánska

Hotovost v eurozóně - emise

- Emisi provádí ECB a centrální banky států eurozóny (u mincí jen centrální banky států eurozóny)
- Nařízení Rady (ES) č. 974/98 ze dne 3. května 1998 o zavedení eura
- Počínaje 1. lednem 1999 je měnou zúčastněných členských států euro. Měnovou jednotkou je jedno euro. Jedno euro se dělí na sto centů.
- Euro nahrazuje měny jednotlivých zúčastněných členských států podle přepočítacích koeficientů

Je zúčtovací jednotkou

Hotovost v eurozóně - ochrana

- Nařízení Rady (ES) č. 1338/2001 ze dne 28. června 2001, kterým se stanoví opatření nutná k ochraně eura proti padělání
- Článek 6
- Povinnosti úvěrových institucí
- 1. Úvěrové instituce a všechny ostatní instituce, které se účastní třídění a veřejné distribuce bankovek a mincí v rámci své profesionální činnosti, včetně organizací, jejichž činnost spočívá ve výměně bankovek a mincí různých měn, například směnárny, **jsou povinny stahovat z oběhu všechny jimi přijaté eurobankovky a mince, o kterých vědí nebo mají dostatečné důvody se domnívat, že jsou to padělky.** Ihned je předají příslušným vnitrostátním orgánům.

Měnové právo na úrovni eurozóny

- Primární právo EU
- Sekundární právo EU
- Euro, jako měna eurozóny
- „jednotná“ měnová politika eurozóny
- Záchranné asistenční fondy

Základní otázky k eurozóně

- Kolik má v současné době členů?
- Které státy patří mezi první členy?
- Jaký je rozdíl mezi ECB, Evropským systémem centrálních bank a tzv. Eurosystémem?
- Co jsou to tzv. fondy finanční asistence (záchranné fondy)?

(více na přednášce zaměřené na veřejné bankovní právo)

Trocha historie mezinárodního měnového systému

- Období před první světovou válkou – dominuje zlatý standard
- Meziválečné období – snahy o návrat ke zlatému standardu neuskutečněny
- 1945-1971 – tzv. bretonwoodský systém
- 70. léta – řízený floating
- 1979 – 1999 – Evropský měnový systém (vznik zúčtovací jednotky ECU a její floating vůči US dolaru; povinnost účastníků udržovat hodnotu měny v určitém poměru k ostatním měnám, které se systému účastnily)
- Krize EMS v letech 1992-1993 (odchod Velké Británie a Itálie)
- 1999 – vznik eura (hotovostní podoba v roce 2002)

Otázky?

Děkuji za pozornost

JUDr. Johan Schweigl, Ph.D.

Johan.Schweigl@law.muni.cz